

WOUTER DUYCK miste één woord in de discussies over onderwijs: leren. Nog steeds krijgen de dalende leerprestaties niet de aandacht die ze verdienen.

Nieuw schooljaar, fout debat

Zoals elke eerste week van september stond deze krant vol stukken over onderwijs. De twijfels van een nieuwe lerares, artikels over 'witte' en 'zwarte' scholen, over zorgnoden, over de ongekwalificeerde uitstroom, over duurzame parkklassen. Die teksten hadden één ding gemeen: het woord leren kwam er geen enkele keer in voor. Het onderwijsdebat verzandt daarmee in een oude kwaal. Iedereen schept eensgezind water uit de kelder, niemand houdt zich bezig met het huis dat in brand staat, terwijl dat net het lek in de kelder heeft veroorzaakt.

De leerprestaties zijn de kern van de (onderwijs)zaak. Daar gaat het nog steeds veel te weinig over. De twee belangrijkste onderwijsverstrekkers werden een halfuur ondervraagd in *Terzake*, en ook daar werd er geen enkele vraag over gesteld. Maar toch brandt het huis: er is geen enkele meting van leerprestaties te vinden waarop we beter scoren dan vroeger.

Het duurt negen maanden langer voor een vijftienjarige hetzelfde niveau van wiskunde haalt als twaalf jaar eerder. We hebben bijna de helft minder toppers. Ook voor lezen, wetenschappen, economie en informatieverwerking doen we het veel slechter dan vroeger. In het lager onderwijs duurt het zes maanden langer voor een tienjarige evengoed kan lezen als tien jaar geleden. Amper drie landen doen het slechter in Europa. 53 procent van de leerlingen in het zesde jaar lager onderwijs haalt de eindtermen wiskunde niet, terwijl het minimale doelstellingen zijn die elke leerling moet halen. Voor Frans haalt 44 procent van de kinderen die

minima niet. Negen jaar eerder was dat 7 procent. En toch is zelfs het aantal zittenblijvers sterk gedaald in dezelfde periode. Vreemd.

'Witte' en 'zwarte' scholen

Deze week ging het geen enkele keer over het kernprobleem. Dezelfde recepten als vroeger werden bovengehaald. 'Extra middelen voor zorg en ondersteuning!' Terwijl ons onderwijs al duur is, en ook sociale correcties veel royaler zijn dan elders. Maar ook al was het Vlaamse onderwijs ooit kampioen in sociale mobiliteit, het werkt niet meer. De middelen van het Gelijk Onderwijs-kansenbeleid (GOK) voor kwetsbare kinderen worden onvoldoende ingezet waar ze zouden renderen: leerwinst. Maar toch willen mensen alleen meer van wat niet werkt. 'Waanzin is steeds opnieuw hetzelfde doen,

en toch verschillende uitkomsten verwachten', schreef een wijs man.

Mag het onderwijs, en het debat erover, alstublieft opnieuw over leren gaan? Alleen door de leerprestaties te verbeteren kunnen die andere problemen worden opgelost. Wie gelijke kansen denkt te kunnen nastreven zonder leerprestaties, zal geen van beide realiseren. Maar waar zijn de onderwijskundige plannen om de eindtermen wiskunde, de minima, te realiseren voor die 53 procent leerlingen? Om de achteruitgang op het vlak van begrijpend lezen op te lossen? Waar blijven de artikels daarover?

Mensen vergeten dat de 'witte' en 'zwarte' scholen, een symptoom, een uitkomst, zijn van de dalende kwaliteit, eerder dan de oorzaak ervan. De segregatie kan 'niet anders dan het gevolg zijn van het beleid van de scholen', stond in het commentaar van deze krant (*DS 4 september*). Onzin, zeker in Gent, waar er een efficiënt centraal aanmeldingsregister is. Het zijn de ouders die zelf kiezen. Als vandaag één school op de zeven gemiddelde leerlingen aflevert die onvoldoende geletterd zijn om het dagelijkse leven aan te kunnen, kun je het de ouders moeilijk kwalijk nemen dat ze op zoek gaan naar de beste school voor hun kind.

Al wie de vrijheid van ouders en kinderen om een school te kiezen wil offeren op het altaar van de sociale mix, moet eerst garanderen dat elke school kwaliteit biedt. En dus zal de sociale samenstelling van scholen verschillen. Maar een evenwichtiger spreiding krijg je alleen door overal de kwaliteit te verhogen, niet door mensen

WOUTER DUYCK

Wie? Professor cognatieve psychologie (UGent)
Wat? Leren en presteren moeten opnieuw centraal staan in het onderwijs, pas dan kunnen het lerarentekort en de segregatie aangepakt worden.

een mindere school op te leggen, of door 'witte' scholen geld af te nemen. Ouders zullen alleen een school kiezen als ze vertrouwen hebben in de kwaliteit. Gelijke kansen op slechte kwaliteit zijn nooit gelijke kansen. Het gaat om de leerprestaties.

Aziatische tijgers

Ons onderwijs moet opnieuw meer onderwijstijd, middelen en aandacht besteden aan lezen en rekenen, en minder aan zorg. De recepten die werkten, zijn niet verdwenen, kinderbreinen zijn niet veranderd. Niet alles wat nieuw is, is beter. Gestandaardiseerde toetsen moeten scholen informeren en stimuleren om leerprestaties opnieuw te maximaliseren.

Een politieke cultuur waar problemen pas opgelost worden als ze zich stellen, werd al te vaak als wijsheid bejubeld in dit land. We zien in de pensioen- en begrotingsdiscussies waartoe dat leidt. Je kunt problemen ook oplossen vóór ze zich stellen. Het Vlaamse onderwijs is al gelost uit de kopgroep, laten we het kernprobleem aanpakken voor we ook het peloton moeten uitwaaien. Zelfs als we het beleid nu wijzigen, duurt het jaren voor de koers van de tanker verandert.

Een regering die leren en presteren opnieuw centraal stelt in het onderwijs, verdient lof in plaats van makkelijke verwijten, in het belang van kwetsbare kinderen. Een sociale welvaartsstaat bouw je niet op een economisch kerkhof. En in een geglobaliseerde wereld met veel Aziatische tijgers vereist die kennis-economie leerprestaties, zelfs in duurzame parkklassen.

Al wie de vrijheid om een school te kiezen wil offeren op het altaar van de sociale mix, moet garanderen dat elke school kwaliteit biedt

COLUMN

PAUL GOOSSENS

EEN GROOTS VERLEDEN ALS ROESMIDDEL

En of we de Britten dankbaar moeten zijn voor de Brexit-saga. Zo absurd, zo meedogenloos, maar vooral zo leerrijk. Twee eerste ministers werden afgeserveerd, de conservatieve regeringspartij ligt op apegapen en ook Schotland flirt met een exit - uit het Verenigd Koninkrijk. Allemaal omdat een stel populistische dromers om een groots verleden uit zijn as te doen herrijken. De wereld van gisteren, toen Great Britain een imperium was, de 'high tea' een sacrament en het mansvolk het monopolie op waarheid en macht had. Nostalgie heet dat. In de privéfeer is het doorgaans een onschuldige emotie, in de politiek daarentegen is het een kwaadaardig gif, een zekere weg naar de afgrond. Op onnavolgbare wijze hebben de Britten duidelijk gemaakt dat nostalgie samenlevingen ontwricht en een synoniem voor collectieve destructie is.

De nostalgicus leeft en droomt in een wereld die er niet meer is en dat maakt hem steekblind voor de werkelijkheid. Hij cultiveert symbolen, ideeën en verhalen die ho-

peloos voorbijgestreefd zijn en hun grip op de realiteit kwijt zijn. Hoe rampzalig deze ontkenning van de reële wereld is, toont de Brexit. Omdat de promotoren blind waren voor de vervlechting van de Britse samenleving met Europa, werd de exit een dramatische burleske. Niet alleen sneuvelde premiers en reputaties, ook het democratische porselein moet er met de komst van Boris Johnson aan geloven. Ondertussen blijft het verbazen dat steeds meer politici en landen in een nostalgische roes belanden en steeds minder oog voor de werkelijke wereld met haar dreigingen en opportuniteiten hebben.

Het 'Make America great again' van Donald Trump is een retrokreet naar de tijd dat de VS de enige supermacht waren. De opkomst van China maakte voorgoed een eind aan die Amerikaanse hegemonie en sindsdien is het geloof in de terugkeer van onbeperkte Amerikaanse macht een even domme als gevaarlijke illusie. Sinds de publicatie van de Vlaamse startnota weten we dat Vlaanderen evenmin immuun is voor

de kritiekloze aanbidding van de 'grootseheid' van het eigen verleden. Veel bombast, nog meer belegen retoriek en daarbovenop geboden en bedenkingen uit de blauwvoetrij van weleer (een Vlaamsgezinde 19de

Niet alleen sneuvelde premiers en reputaties, ook het democratische porselein moet er met de komst van Boris Johnson aan geloven

eeuwse beweging). Bij momenten lijkt het erop dat Hendrik Conscience de pen vasthield. Al die oproepen tot grootsheid, om trots op ons verleden te zijn en Vlaanderen te doen stralen: holle praai is het, goed voor het Vlaams Nationaal Zangfeest of erger

nog, de IJzerwake. Als je de strijd tegen het zwerfpuil met een zin als 'Vlaanderen moet weer schitteren als een parel' inleidt... Oh ja, en passant worden de kunstenaars tot propagandisten van de nationale zaak gecyceld: 'De Vlaamse meesters - uit heden en verleden - moeten het uithangbord worden van de grootsheid die Vlaanderen in zich heeft.'

Die grootsheid is duidelijk geen evidentie, daarom een Vlaamse canon en een nieuw museum over de Vlaamse geschiedenis. Twee maanden hebben ze over al dat leuks gebrainstormd, de Vlaams-nationale partijen van rechts en uiterst rechts. Het resultaat? De vertrouwde gerechten uit het nationalistische kookboek worden nog eens opgewarmd en met de saus van de Vlaamse identiteit overgoten. En zoals bij de promotoren van de Brexit slaat ook hier de blindheid toe. Het geroffel rond Vlaamse grootsheid benevelt het zicht op de werkelijke wereld. Dat het pamflet de illusie stimuleert dat de Belgische federatie al is opgedoekt en Vlaanderen - zoals een blauw-

Een klas in 2008, toen de leerprestaties nog beter waren. © Katrijn Van Gel

voet? – 'in volle vrijheid zijn vleugels kan uitslaan', tot daaraan toe. De lokale folklore heeft ook haar rechten. Erger is dat de roes rond Vlaamse grootheid tot systematische onderschatting, zelfs ontkenning van de grote uitdagingen van deze tijd leidt. Het klimaat bijvoorbeeld.

Omdat Groen op 26 mei nauwelijks kon winnen en het klimaatalarm weinig weerklank in het kieshokje kreeg, is de sense of urgency voor de opwarming van de planeet compleet zoek. Het belang van een eigen, ambitieuze aanpak wordt steeds nadrukkelijker gerelativeerd. 'De klimaatverandering', staat het in de startnota, 'kan enkel doortastend worden aangepakt door wereldwijde actie'. Het is een juiste vaststelling en wie zich het lot van de mensheid aantrekt, vindt er een sterk argument in om zelf een tandje bij te steken en internationale samenwerking met ambitieuze doelen te stimuleren.

Niets van dat alles in Vlaanderen. De politieke consensus verschuift er naar minder ambitie. 'Omdat het Belgische aandeel in

de uitstoot van broeikasgassen verwaarloosbaar klein is', schreef Peter De Roover op het hoogtepunt van de klimaatmarsen, 'hebben zelfs de moedigste en meest verregaande ingrepen een verwaarloosbaar klein effect op het eindresultaat'. Een duidelijker pleidooi voor nationaal aanmodderen is nauwelijks denkbaar. Tegelijkertijd is het een lucide bekentenis van onmacht. Een erkenning dat nationale soevereiniteit een obstakel voor het overleven van de mensheid vormt. Een bekentenis ook dat natiestaten met hun obsessie voor onafhankelijkheid totaal ongeschikt zijn om een afdoend antwoord op 'het grootste probleem van deze tijd' te formuleren. Die uitdrukking komt niet van mij, maar van voormalig topdiplomaat Frans van Daele, een realo die zich altijd ver van nostalgie hield, nooit aan klimaatmarsen deelnam, maar beter dan wie ook weet dat er maar één wereld is.

Paul Goossens is Europajournalist. Zijn column versijnt tweewekelijks op zaterdag.

DE
OMBUDSVROUW

KARIN DE RUYTER

VERGEET DE 'DERDE WERELD'

Een lezeres verbaast zich erover dat *De Standaard* het af en toe nog heeft over 'derdewereldlanden'. Moet de krant die uitdrukking bannen?

De artikels waarin de lezeres over de 'derde wereld' las, werden beide geschreven door gastauteurs van de krant. Maar ook de vaste journalisten en columnisten van *De Standaard* hebben het af en toe nog over de derde wereld en over derdewereldlanden. Eind juli stond de uitdrukking zelfs nog in de titel van een artikel over de Europese Investeringsbank. Kan dat nog wel anno 2019? Want, zegt de lezeres, de term suggereert dat de 'eerste' en de 'derde' wereld vaststaande en onveranderlijke realiteiten zijn. En hij bevestigt ons superioriteitsgevoel, want wij zitten in de fantastische eerste wereld.

In haar oorspronkelijke betekenis is de uitdrukking 'derde wereld' volledig voorbijgestreefd. Sinds 1991, toen het IJzeren Gordijn werd neergehaald en de Sovjet-Unie implodeerde, om precies te zijn. De uitdrukking 'derde wereld' werd in 1952 voor het eerst gebruikt door de Franse demograaf Alfred Sauvy, als omschrijving voor de landen die geen deel uitmaakten van de 'eerste wereld' – het kapitalistische Westen of de Navo-landen en hun bondgenoten – en evenmin van de tweede – het socialistisch-communistische blok of het Warschaupact. Aanvankelijk werden er dus de 'ongebonden landen' mee bedoeld, en waren ook landen als Finland en Zwitserland eigenlijk derdewereldlanden. Maar omdat de meeste van die landen weinig geïndustrialiseerd en arm waren, evolueerde de term tot een synoniem voor ontwikkelingslanden.

Sinds het einde van de Koude Oorlog heeft het strikt genomen geen zin meer om te spreken over de derde wereld, omdat het inderdaad niet meer duidelijk is wat dan wel de eerste en de tweede wereld zouden zijn. De wereldorde is totaal veranderd. Hoezeer de oorspronkelijke betekenis in de vergeetheek is geraakt, blijkt uit een recent artikel in *De Standaard Weekblad*. Daarin wordt Rusland, toch de kern van Sauvy's 'tweede wereld', 'in grote mate een derdewereldland' genoemd. 'Maar dan een met kernwapens en een grote, bluffende krijgsmacht'.

Vandaag heeft de uitdrukking 'derde wereld' vooral een denigrerende bijklank. Ze doet denken aan de allang afgeschafte 'derde klas' in de trein, en aan alles wat 'derderangs' en dus van slechte kwaliteit is. De term raakt dan ook meer en meer in onbruik. Als hij nog opduikt, is het vaak in negatieve zin of figuurlijk.

Maar de vraag is hoe we die vroegere derdewereldlanden dan moeten noemen. Bij 11.11.11, dat zichzelf omschrijft als de 'koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging', bestaat de 'derde wereld' niet meer. De koepel heeft het liever over 'het Zuiden', hoewel ook dat niet correct is – een van de armste landen ter wereld, Haiti, ligt in het noordelijk halfrond, om maar één voorbeeld te noemen. Daarom gebruikt 11.11.11 vaak minder algemene om-

schrijvingen, zoals 'landen in Afrika' of 'partnerlanden in Latijns-Amerika', zegt woordvoerder Josse Abrahams.

De term 'ontwikkelingslanden' is het meest gebruikt, maar ook daartegen rijzen bezwaren. Sommige economisch weinig ontwikkelde landen kennen wel een hoogstaande culturele en maatschappelijke ontwikkeling. Arme landen dan maar? Landen met een laag inkomen of met een middelhoog inkomen – de LICs en MIC's, zoals de VN ze noemen? Vlot bekt dat niet.

Het is een probleem dat wel vaker opduikt wanneer bepaalde woorden of uitdrukkingen niet langer (politiek) correct bevonden worden. Vaststellen dat de term niet meer klopt of niet meer aanvaardbaar is, is één ding. Een goed alternatief vinden, is een ander paar mouwen.

Vaak evolueert het woordgebruik van het ene eufemisme naar het andere, zoals de Taaltelefoon van de Vlaamse overheid opmerkt. Een 'invalidé' of 'gebrekkige' werd eerst een gehandicapte, daarna een mindervalide. Dat werd vervolgens andersvalide, nu hebben we het over iemand met een fysieke of verstandelijke beperking. Nog een bekend voorbeeld is 'zelfmoord'. Vooral uit respect voor de nabestaanden wordt ervoor gepleit dat te vervangen door 'zelfdoding' of zelfs 'suicide'.

Hoe gaat de krant om met al die gevoelheden? Pragmatisch, zo blijkt. In de praktijk worden de termen 'zelfmoord' en 'zelfdoding' door elkaar gebruikt. 'Als je meeloopt met de adviezen van alle specialisten of belangengroepen, vervalt je snel in omfloerst taalgebruik of in vakjargon', zegt chef eindredactie Astrid Houthuys. 'We proberen een eigen lijn te volgen die het midden houdt tussen respect voor de gevoelheden en de leesbaarheid'.

Belangrijk vindt zij dat de krant goed luistert naar de terminologie die de betrokkenen zelf gebruiken. 'Noemt iemand zichzelf een "rolstoelgebruiker" of "rolstoelafhankelijk"? Dan neem je die concrete omschrijving het best over. Het woord "handicap" zal waarschijnlijk nooit verdwijnen – het heeft het voordeel van de duidelijkheid. We zullen iemand zeker geen gehandicapte of mindervalide noemen, maar wel schrijven over iemand die een bepaalde/specifieke handicap heeft'.

Ook voor landen lijkt het aangewezen een omschrijving te gebruiken die zo dicht mogelijk aansluit bij hun eigen karakteristieken. Is het een arm land? Een groeiend? Een weinig geïndustrialiseerd land? Hoe noemt het zichzelf? Bij de Wereldhandelsorganisatie, bijvoorbeeld, mogen landen zelf beslissen of ze een ontwikkelings- of een ontwikkeld land zijn. Het eerste statuut geeft hun bepaalde voordelen.

Maar de derde wereld? Die zou ik maar vergeten.

De ombudsvrouw houdt de redactie van *De Standaard* wekelijks een spiegel voor. Opmerkingen over journalistiek in *De Standaard* kan u melden via ombudsvrouw@standaard.be en via www.standaard.be/ombudsvrouw

CORRECTIES & AANVULLINGEN

Zwerfvuil. 3,4 gram is niet het gewicht van één filter, wel van 20 filters, het aantal dat in een sigarettenpakje zit (*DS 6 september*).